

Szarmata kori település Doboz-Homokgödöri táblán

MEDGYESI PÁL

1982. szeptemberében bejelentés érkezett a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságához, hogy Dobozon, az úgynevezett Homokgödöri táblán, földbányászás közben edénytöredékek kerültek elő. Megtekintve a helyszínt megállapítottuk, hogy a területen késő rézkori és szarmata kori település nyomai találhatók.

Maga a lelőhely a Dobozról Sarkad felé vezető út mellett, attól DNY-ra, három oldalról erdővel körülvett tisztáson fekszik. (I. t. 1.) Az egykori település létrejöttében fontos szerepe lehetett a közeli, ma már kiszáradt Körösmedernek. A területen eredetileg földesúri homokbánya volt, melynek gödrében ma kisebb tó van. Később földbányává alakult a terület, s a tisztás jelentős részén kibányászták a felső 2-2,5 m-es réteget. Sajnos, későn jutott tudomásunkra, hogy régészeti leleteket rejt itt a föld, így az egykori lelőhely nagy része elpusztult. Csak az itt-ott megmaradt szigeteken (egykori gépállások) és a bánya szélein lehetett régészeti objektumokra utaló nyomokat találni. A késő rézkori (baden—péceli kultúra) anyag főleg a földszigeteken volt felfedezhető, a szarmata kori leletek pedig a bánya DK-i, K-i szélén sűrűsödtek.

1982. szeptember 13-a és október 1-je között, majd 1983. május 30-ától június 14-éig leletmentő ásatást végeztünk a lelőhelyen. A munkák során 4 rézkori és 10 szarmata kori gödröt, valamint egy szarmata kori házat tártunk fel. Jelen munkánkban a szarmata anyagot ismertetjük.¹

A település leírása

A feltárt telepreszen a 15. sz. gödör kivételével valamennyi gödröt és a házat is megbolygatták a földbányászás során.

1. sz. ház (I. t. 2., XVIII. t. 1.)

A ház foltja 80 cm mélyen jelentkezett. Az alja jól elvált a betöltéstől, ennek ellenére nem lehetett megfigyelni lejárt padlószintet. Szabálytalan téglalap alaprajzú, földbe mélyített ház volt. Tetőzetét a hosszanti tengelyben felállított négy cölöp tartotta. A ház hossza 3,35 cm, mérhető szélessége 240 cm, mélysége 22 cm volt. A ház DK-i részén szabálytalan alakú, kb. 30 × 50 cm-es átégett réteget figyeltünk meg. Nyilván az egykori tűzhely nyomát. A gyenge átégés és a lejárt padlószint hiánya alapján rövid ideig használhatták a házat.

1. Szürke, korongolt, kihajló, megvastagodó peremű hombár töredéke. Szá = 15 cm (II. t. 10.)
2. Szürke, korongolt hombár pereme. Szá = 18 cm (IV. t. 3.)
3. Szürke, korongolt hombár töredéke. Pereme kihajló, alatta utólagosan átfúrva. Szá = 28 cm (IV. t. 10.)
4. Szürke, korongolt hombár töredéke. Pereme kihajló. Szá = 13 cm (III. t. 12.)
5. Szürke, korongolt tál töredéke. Megvastagodó pereme alatt körbefutó horony. Szá = 21 cm (II. t. 8.)
6. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó, alatta körbefutó horony. Szá = 19 cm (II. t. 5.)
7. Szürke, korongolt tál töredéke. Megvastagodó pereme alatt körbefutó horony. Szá = 18 cm (II. t. 3.)
8. Szürke, barna foltos, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó, alatta széles horony fut körbe. Szá = 17 cm (II. t. 1.)
9. Szürke, korongolt, kissé megvastagodó peremű tál töredéke. Szá = 12 cm (II. t. 11.)
10. Szürke, korongolt, vékony falú, megvastagodó peremű tál töredéke. A perem alatt és az edény oldalán körbefutó horony. Szá = 15 cm (III. t. 10.)
11. Szürke, barna foltos, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó, alatta körbefutó horony. Szá = 14 cm (III. t. 9.)
12. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme kifelé megvastagodó. Szá = 20 cm (III. t. 8.)
13. Szürke, korongolt, megvastagodó peremű tál töredéke. A perem alatt két körbefutó horony. Szá = 19 cm (III. t. 11.)
14. Szürke, korongolt, gömbtestű edény töredéke. Pereme kihajló. Szá = 17 cm (II. t. 2.)
15. Szürke, korongolt, kihajló peremű, gömbtestű edény töredéke. Szá = 10 cm (II. t. 4.)
16. Szürke, korongolt gömbtestű edény töredéke. Pereme kihajló, megvastagodó. A perem alatt besimitott zegzugvonal. Szá = 8 cm (II. t. 9.)
17. Szürke, kézzel formált, kihajló peremű fazék töredéke. A vállán bekarcolt hullámvonal. Szá = 9 cm (III. t. 7.)
18. Szürke, korongolt, kihajló peremű edény töredéke. Szá = 10 cm (III. t. 2.)
19. Szürke, korongolt edény oldaltöredéke, körbefutó bordával. (VI. t. 5.)

20. Szürke, korongolt edény oldaltöredéke, vízszintesen körbefutó bordával. (V. t. 9.)
21. Szürke, korongolt edény töredéke. (XIII. t. 2.)
22. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. FÁ = 7 cm (II. t. 12.)
23. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. FÁ = 13 cm (III. t. 6.)
24. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. FÁ = 11 cm (III. t. 4.)
25. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. FÁ = 10 cm (II. t. 7.)
26. Sötétszürke, barna foltos, csillámos, kézikorongolt fazék kihajló pereme. SzÁ = 20 cm (III. t. 1.)
27. Sötétszürke, kézi korongolt, csillámos, kavicsal soványított fazék fenéktöredéke. FÁ = 8 cm (II. t. 6.)
28. Szürke, barna foltos, kézzel formált, vékony falú fazék kihajló pereme. A perem alatt bekarcolt, vízszintes árok és ferdén bevagdosott vonalakból álló díszítés. SzÁ = 15 cm (III. t. 3.)
29. Barna, szürke foltos, kézzel formált tál kissé megvastagodó pereme. SzÁ = 17 cm (III. t. 5.)
30. Szürke, kézzel formált fazék fenéktöredéke. FÁ = 11 cm (V. t. 10.)
31. Egyélű vaskés. A nyél tuskéje letört. H = 7,5 cm, Sz = 1,8 cm (V. t. 5.)
32. Egyélű, enyhén domború hátú, felső nyéltuskés vaskés. H = 6,6 cm, Sz = 1,8 cm (V. t. 6.)
33. Római ezüstdénár Antoninus Pius-Marcus Aurelius korából. (138—180). Átfürt.

Ezen kívül szürke, korongolt edénytöredékek, egy barna korongolatlan töredék, kavicsos, csillámos kézi korongolt oldalak, örlőkő töredékek, néhány őskori töredék és állatcsont volt a ház gödrében.

2. sz. gödör (XVIII. t. 2.)

95 cm mélyen jelentkezett. Átmérője 175 cm, mélysége 45 cm volt. Az egyenes oldalú gödör betöltése hamuval kevert laza földből állt.

1. Barna, korongolt fedő pereme. Másodlagosan megégett. SzÁ = 27 cm (IV. t. 5.)
2. Szürke, korongolt tál megvastagodó pereme. A perem alatt körbefutó horny. SzÁ = 23 cm (IV. t. 1.)
3. Szürke, korongolt, kihajló peremű edény töredéke. (XVII. t. 9.)
4. Barna, korongolt tál kihajló, megvastagodó pereme. SzÁ = 9 cm (XVII. t. 1.)
5. Szürke, korongolt edény feneke, utólagosan átfürve. FÁ = 9 cm (IV. t. 4.)
6. Szürkésbarna, kézikorongolt, csillámos, kavicsal soványított fazék fenéktöredéke. Az oldalát díszítésként horpasztották. FÁ = 9 cm (IV. t. 8.)

Ezen kívül korongolt és korongolatlan edények töredékei, egy örlőkő darab, néhány őskori edénytöredék és állatcsontok voltak a gödörben.

3. sz. gödör (XVIII. t. 2.)

95 cm mélyen jelentkezett. Egyenes oldalú. Legnagyobb átmérője 180 cm,

mélysége 67 cm volt. Betöltése laza, fekete földből állt, az alján 5 cm-es hamuréteget találtunk.

1. Bronz fibula tű és rugó része. H = 5 cm, Sz = 1,1 cm (IV. t. 2.)

Ezen kívül egy szürke egy barna korongolt, valamint egy barna korongolatlan töredék, és állatcsontok voltak a gödörben.

4. sz. gödör (XVIII. t. 2.)

92 cm mélyen jelentkezett a foltja. Az egyenes oldalú gödör átmérője 196 cm, mélysége 34 cm volt.

A gödörben egyetlen szürke, korongolt töredék képviseli a szarmata kort, a többi 9 db őskori. Alakja és a szarmata töredék alapján szarmata kori.

5. sz. gödör (XVIII. t. 3.)

112 cm mélyen jelentkezett. Átmérője 41 cm, mélysége 21 cm. A gödörben nem volt leletanyag.

6. sz. gödör (XVIII. t. 3.)

Szabálytalan alakú gödör, mely 57 cm mélyen jelentkezett. Mélysége 69 cm volt. Betöltésében szétszórtan kiégett, tapasztásból származó darabokat találtunk.

1. Téglaszínű, korongolt hombár pereme. Szá = 24 cm (IV. t. 7.)

2. Téglaszínű, korongolt hombár pereme. Szá = 19 cm (IV. t. 6.)

3. Szürke, korongolt tál kihajló pereme. (XIII. t. 8.)

4. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme kihajló. Szá = 21 cm (V. t. 7.)

5. Téglaszínű, korongolt, megvastagodó peremű tál töredéke. Szá = 21 cm (V. t. 4.)

6. Téglaszínű, korongolt edény kihajló, megvastagodó pereme. Szá = 23 cm (V. t. 1.)

7. Szürke, korongolt edény kihajló pereme. Szá = 18 cm (V. t. 3.)

8. Téglaszínű, korongolt fazék kihajló pereme. Szá = 14 cm (IV. t. 9.)

9. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 7,5 cm (V. t. 2.)

10. Szürke, barna foltos, kézzel formált fazék kihajló pereme. (XVII. t. 10.)

11. Szürke, barna foltos, kézzel formált fazék kihajló pereme. Széle ujjbenyomkodással díszített. (XVII. t. 11.)

7. sz. gödör (XVIII. t. 3.)

A szabálytalan kör alakú gödör foltja 57 cm mélyen jelentkezett. Átmérője 110 cm, mélysége 15 cm volt.

1. Szürke, korongolt tál megvastagodó pereme. Szá = 22 cm (V. t. 8.)

8. sz. gödör (XVIII. t. 3.)

Szabálytalan alakú, lefelé összeszűkülő gödör. 121 cm mélyen jelentkezett. Átmérője 110 × 150 cm, mélysége 25 cm volt.

A gödörben szürke és téglaszínű korongolt edények oldaltöredékei kerültek elő.

9. sz. gödör (XVIII. t. 3.)

Szabálytalan alakú gödör. Foltja 115 cm mélyen jelentkezett. Mélysége 10 cm volt.

1. Szürke, korongolt hombár töredéke. Pereme kihajló. Vállán borda fut körbe, az alatt besimított zegzugminta. Szá = 14 cm (VI. t. 1.)

2. Szürke, korongolt, megvastagodó peremű tál töredéke. Szá = 22 cm (V. t. 11.)

Ezen kívül szürke és téglaszínű, korongolt edények oldaltöredékei voltak a gödörben.

10. sz. gödör (XVIII. t. 4.)

Szabálytalan alakú volt, oldalai befelé lejtettek. Foltja 100 cm mélyen jelentkezett. Mélysége 20 cm volt.

1. Szürke, korongolt tál peremtöredéke. Pereme megvastagodó. Szá = 28 cm (VI. t. 7.)

2. Szürke, korongolt tál töredéke. Szá = 26 cm (VI. t. 6.)

3. Barna színű, korongolt tál megvastagodó pereme. Szá = 22 cm (VI. t. 4.)

4. Téglaszínű, korongolt edény oldaltöredéke. Rajta körbefutó besimított vonalak között besimított hullámvonalak. (XIV. t. 1.)

5. Téglaszínű, korongolt, hordó alakú edény töredéke. Átmérője 23 cm. (VI. t. 3.)

6. Szürkésbarna, kézzel formált edény kihajló pereme. Szá = 11 cm (VI. t. 2.)

Ezen kívül szürke és téglaszínű korongolt edények töredékei, két fenőkö töredék és néhány állatcsont került elő a gödörből.

11—12. sz. gödör (XVIII. t. 5—6.)

Óskori gödrök.

13. sz. gödör (XVIII. t. 7.)

72 cm mélyen jelentkező, egyenes oldalú gödör. Mérhető legnagyobb átmérője 210 cm, mélysége 59 cm.

1. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme alatt körbefutó horony. Szá = 15 cm (VII. t. 1.)

2. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme alatt körbefutó horony. Szá = 23 cm (VII. t. 6.)
3. Téglaszínű, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. Szá = 21 cm (VII. t. 5.)
4. Szürke, korongolt, kihajló, megvastagodó peremű tál töredéke. Szá = 18 cm (VII. t. 2.)
5. Téglaszínű, korongolt tál megvastagodó pereme. (VII. t. 8.)
6. Barna, korongolt, két körbefutó horonnyal díszített oldaltöredék. (X. t. 5.)
7. Kézi korongolt, csillámos, kavicsal soványított, síkozott fazék pereme. (XVII. t. 5.)

Szürke és téglaszínű korongolt, valamint korongolatlan edénytöredékek, egy őskori cserép és állatcsontok is voltak a gödörben.

14. sz. gödör (XVIII. t. 7.)

80 cm mélyen jelentkező, egyenes oldalú gödör. Legnagyobb átmérője 250 cm, mélysége 68 cm volt.

1. Szürke, barna foltos, kézzel formált, kihajló peremű fazék töredéke. Szá = 23 cm (XII. t. 4.)
  2. Barna színű, korongolatlan edény fenéktöredéke. Fá = 13 cm (VII. t. 3)
- Ezen kívül néhány korongolatlan edényből származó töredék is volt a gödörben.

15. sz. gödör (XVIII. t. 7.)

80 cm mélyen jelentkező, 180 × 175 cm átmérőjű gödör. Mélysége 102 cm. Ásásakor metszették a 14. sz. gödör szélét.

1. Téglaszínű, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. Szá = 20 cm (VII. t. 7.)
2. Téglaszínű, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. Szá = 21 cm (VII. t. 9.)
3. Téglaszínű, korongolt, megvastagodó peremű tál töredéke. Szá = 22 cm (VII. t. 10.)
4. Téglaszínű, korongolt, megvastagodó peremű tál töredéke. (VII. t. 4.)
5. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. (XIII. t. 4.)
6. Téglaszínű, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. (XIII. t. 6.)
7. Téglaszínű, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. (XIV. t. 4.)
8. Szürke, korongolt, megvastagodó peremű tál töredéke. A perem alatt körbefutó horony. (XIV. t. 3.)
9. Szürke, korongolt, megvastagodó peremű tál töredéke. (XIV. t. 9.)
10. Téglaszínű, korongolt korsó pereme és az abból induló szalagfűl csonkja. Szá = 13 cm (VIII. t. 2.)
11. Szürke, korongolt korsó töredéke a peremből induló ovális átmetszetű fűl csonkjával. Szá = 8 cm (VIII. t. 4.)

12. Téglaszínű, korongolt gömbtestű edény kihajló pereme. Szá = 13 cm (VIII. t. 1.)
  13. Téglaszínű, korongolt edény töredéke. Pereme kihajló. (XIV. t. 5.)
  14. Téglaszínű, korongolt edény töredéke. Pereme kihajló. Szá = 18 cm (VIII. t. 3.)
  15. Szürke, korongolt edény töredéke. Pereme kihajló. Szá = 17 cm (VIII. t. 5.)
  16. Téglaszínű, korongolt, kihajló peremű tál töredéke. (XVII. t. 7.)
  17. Szürke, korongolt, enyhén kihajló peremű tál töredéke. (XIV. t. 10.)
  18. Szürke, korongolt tál pereme. (XIV. t. 7.)
  19. Szürke, korongolt edény oldaltöredéke. Rajta besimított hullámvonal-díszítés. (XIV. t. 2.)
  20. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 10 cm (VIII. t. 6.)
  21. Téglaszínű, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 11 cm (VIII. t. 7.)
  22. Téglaszínű, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 13 cm (VIII. t. 9.)
  23. Barna, szürke foltos, korongolatlan edény fenéktöredéke. Fá = 15 cm (VIII. t. 8.)
  24. Barna, korongolatlan edény fenéktöredéke. Fá = 16 cm (IX. t. 1.)
  25. Barna, korongolatlan edény fenéktöredéke. Fá = 16 cm (VIII. t. 10.)
- Ezen kívül téglaszínű és szürke, korongolt, néhány kavicsos, csillámos kézi korongolt, néhány korongolatlan töredék és kevés állatsont is volt a gödörben.
- A település felső, bolygatott szintjéből a következő szórványanyag került elő:
1. Téglaszínű, korongolt hombár kihajló pereme. Szá = 24 cm (XVII. t. 2.)
  2. Téglaszínű, korongolt hombár pereme. Szá = 28 cm (IX. t. 5.)
  3. Szürke, korongolt hombár vízszintesen kihajló pereme. (X. t. 3.)
  4. Szürke, korongolt hombár töredéke. Pereme kihajló, nyakán széles horony fut körbe, az alatt besimított zezugdíszítés. Szá = 16 cm (XII. t. 1.)
  5. Téglaszínű, korongolt hombár töredéke. Pereme megvastagodó. (X. t. 2.)
  6. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. Szá = 24 cm (IX. t. 7.)
  7. Szürke, korongolt tál behúzott pereme. Szá = 14 cm (IX. t. 3.)
  8. Téglaszínű, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. Szá = 21 cm (X. t. 4.)
  9. Barna színű, korongolt tál megvastagodó pereme. (XIV. t. 8.)
  10. Barna színű, korongolt tál pereme. (XV. t. 1.)
  11. Szürke színű, korongolt tál pereme. (XIV. t. 12.)
  12. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme alatt körbefutó horony. (X. t. 9.)
  13. Szürke, korongolt tál töredéke. Megvastagodó pereme alatt körbefutó horony. (XV. t. 7.)
  14. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. (XV. t. 2.)
  15. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme alatt körbefutó horony. (XV. t. 5.)
  16. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. (XV. t. 4.)
  17. Szürke, korongolt vékony falú tál pereme. (XVII. t. 6.)

18. Szürke, korongolt tál megvastagodó pereme. (XV. t. 8.)
19. Téglaszínű, korongolt tál peremtöredéke. A perem alatt körbefutó horony. (XVI. t. 3.)
20. Szürke, korongolt tál peremtöredéke. (XVI. t. 5.)
21. Szürke, korongolt tál megvastagodó pereme. (XVI. t. 7.)
22. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme behúzott, alatta körbefutó horony. Szá = 23 cm (XI. t. 2.)
23. Szürke, korongolt tál pereme. (XV. t. 11.)
24. Szürke, korongolt tál pereme. Szá = 23 cm (XI. t. 3.)
25. Szürke, korongolt tál oldaltöredéke. Díszítése besimított hálóminta és körbefutó árok. (XV. t. 12.)
26. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme alatt és az edény oldalán széles, körbefutó vízszintes horony. (XIII. t. 5.)
27. Téglaszínű, korongolt tál töredéke. Pereme alatt körbefutó, széles horony. Szá = 22 cm (XIII. t. 3.)
28. Téglaszínű, korongolt tál töredéke. Pereme kifelé megvastagodó. (XVII. t. 13.)
29. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó. (XVII. t. 8.)
30. Téglaszínű, korongolt korsó fenéktöredéke. Fá = 10 cm (XI. t. 6.)
31. Téglaszínű, korongolt edény kihajló pereme. Pereme alatt körbefutó horony. Szá = 12 cm (IX. t. 2.)
32. Szürke, korongolt tál töredéke. Pereme megvastagodó, oldalán körbefutó horony. Szá = 24 cm (IX. t. 6.)
33. Szürke, korongolt tál kihajló pereme. (XV. t. 3.)
34. Téglaszínű, korongolt edény kihajló pereme. (XIV. t. 13.)
35. Szürke, korongolt edény kihajló peremtöredéke. (XIII. t. 7.)
36. Téglaszínű, korongolt edény töredéke. Pereme kihajló. A perem alatt körbefutó borda, az alatt besimított zegzugvonal és -horony. (XVI. t. 6.)
37. Szürke, korongolt edény kifelé megvastagodó pereme. (XVI. t. 8.)
38. Téglaszínű, korongolt edény kihajló pereme. (XVII. t. 3.)
39. Szürke, korongolt edény töredéke. Pereme kifelé megvastagodó. (XVI. t. 9.)
40. Szürke, korongolt, vízszintes tetejű perem. (XI. t. 1.)
41. Szürke, korongolt, vékony falú edény pereme. (XV. t. 9.)
42. Szürke, kihajló peremű edény töredéke. (XV. t. 10.)
43. Szürke, korongolt, éles hastörésű edény töredéke. Szá = 7 cm (XI. t. 4.)
44. Szürke, korongolt edény kihajló pereme. (XV. t. 6.)
45. Téglaszínű, korongolt edény töredéke. Kihajló pereme van. Vállán körbefutó, vízszintes horony és bordák. (XVII. t. 14.)
46. Téglaszínű, korongolt, edény oldaltöredéke, besimított hullámvonallal díszítve. (XIV. t. 6.)
47. Szürke, korongolt, vékony falú edény oldaltöredéke. Rajta két párhuzamos árok és besimított minta részlete. (XVII. t. 12.)
48. Szürke, korongolt edény oldaltöredéke. Díszítése besimított, párhuzamos, vízszintes vonalak közti borda, valamint besimított hullámvonal. (XVI. t. 1.)

49. Szürke, korongolt edény oldaltöredéke. Oldalát két vízszintes, párhuzamos horony díszíti. (XVI. t. 4.)
50. Téglaszínű, korongolt edény fenéke. Fá = 9,5 cm (IX. t. 4.)
51. Szürke, korongolt edény fenéke. Fá = 9,5 cm (X. t. 1.)
52. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 10 cm (XI. t. 7.)
53. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 10 cm (XI. t. 5.)
54. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 9 cm (XII. t. 3.)
55. Téglaszínű, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 11,5 cm (X. t. 6.)
56. Szürke, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 9 cm (X. t. 7.)
57. Téglaszínű, korongolt edény fenéktöredéke. (XVI. t. 2.)
58. Téglaszínű, korongolt edény fenéktöredéke. Fá = 11 cm (XIII. t. 1.)
59. Téglaszínű, korongolt edény fenéke. Fá = 12 cm (X. t. 8.)
60. Szürke, barna foltos, kézzel formált fazék töredéke. Pereme ujjbenyomkodással díszített, oldalán bekarcolt hullámvonal van. Szá = 15 cm (XII. t. 2.)

A leletanyag értékelése

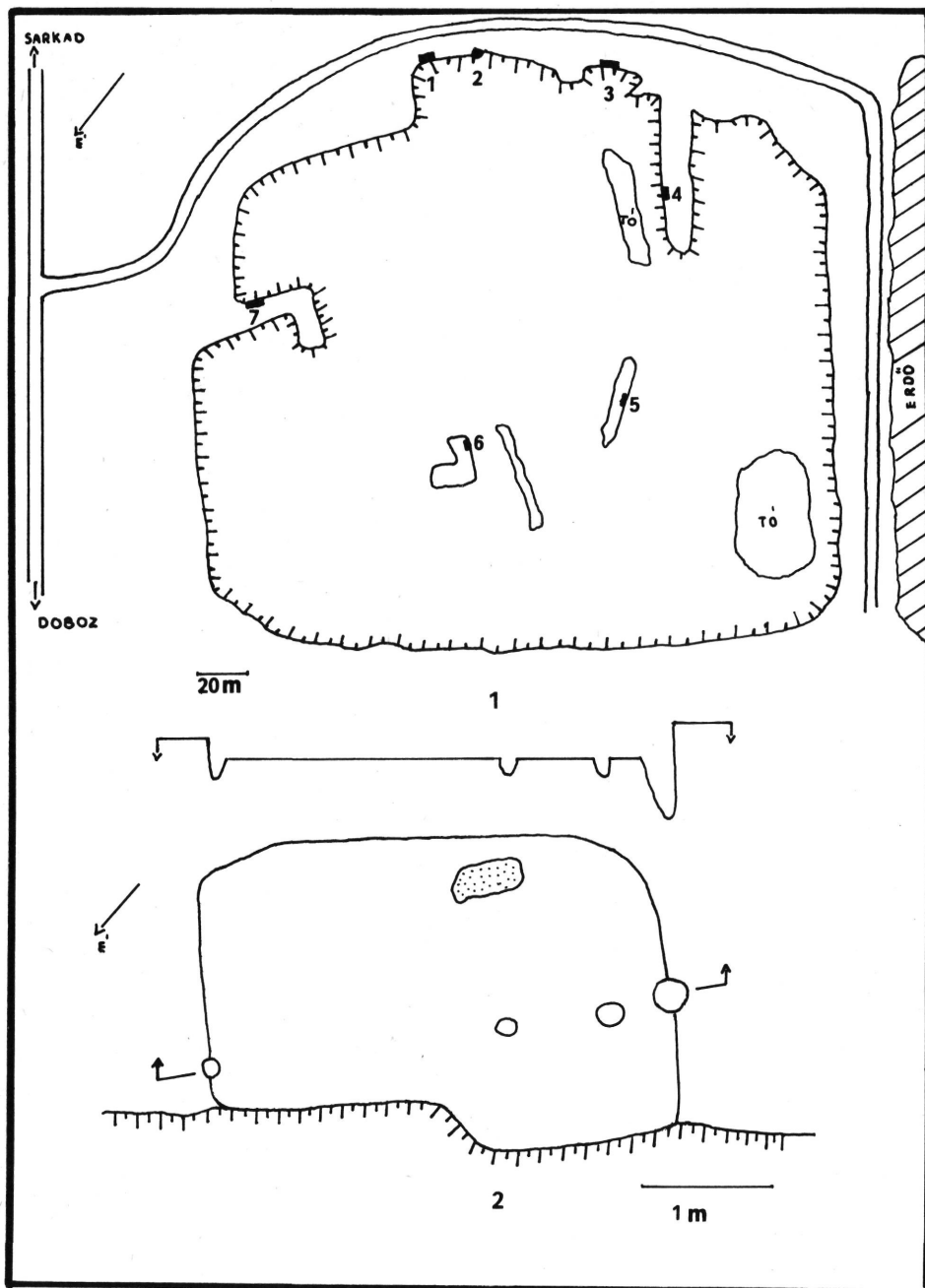
A feltárt teleprészen összesen 446 db szarmata kori edénytöredéket gyűjtöttünk. Ennek 86,6%-a korongolt kerámia, 13,4%-a korongolatlan, házi kerámia.

A kerámia megoszlása:

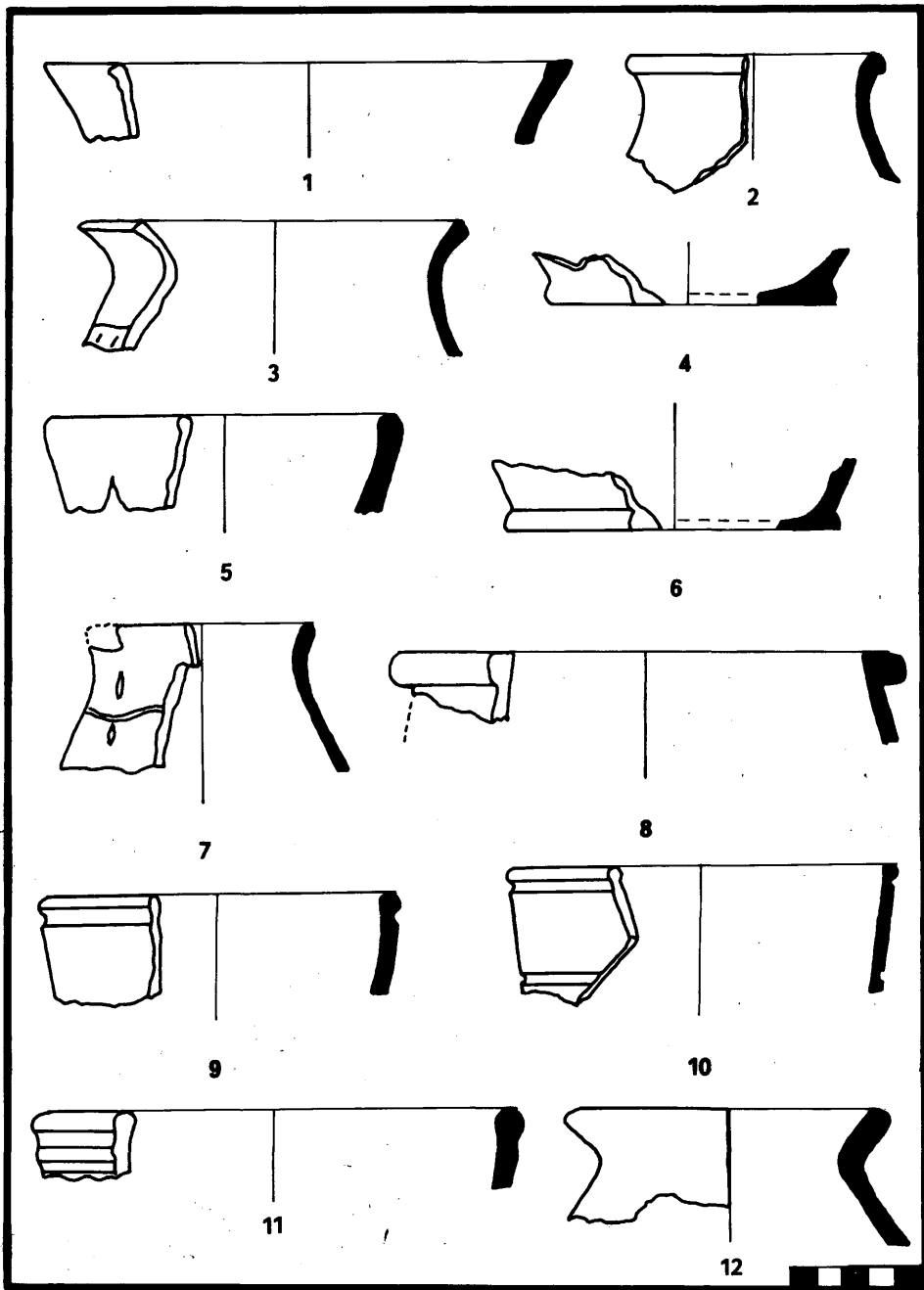
Szürke, jól iszapolt, korongolt kerámia	49,2%
Téglaszínű, korongolt kerámia	30,0%
Csillámos, kavicsos, kézi korongolt kerámia	7,4%
Kézzel formált, házi kerámia	13,4%

A korongolt edények plasztikus díszítése közül a hornyolás a legáltalánosabb. Ez a kerámia 7,12%-át díszíti. Borda 1,2%-nál fordul elő. Igen kevés a besimított díszítés az edények vállán. (1,7%) Ez lehet zegzugvonal, hullámvonal, vízszintesen körbefutó vonal vagy hálóminta. Néhány darabon az utólag fűrt lyuk arra utal, hogy egyes edényeket eltörésük után megjavítva tovább használtak. A korongolatlan edényeknél a bekarcolt díszítés és a benyomkodott szélű perem a jellemző.

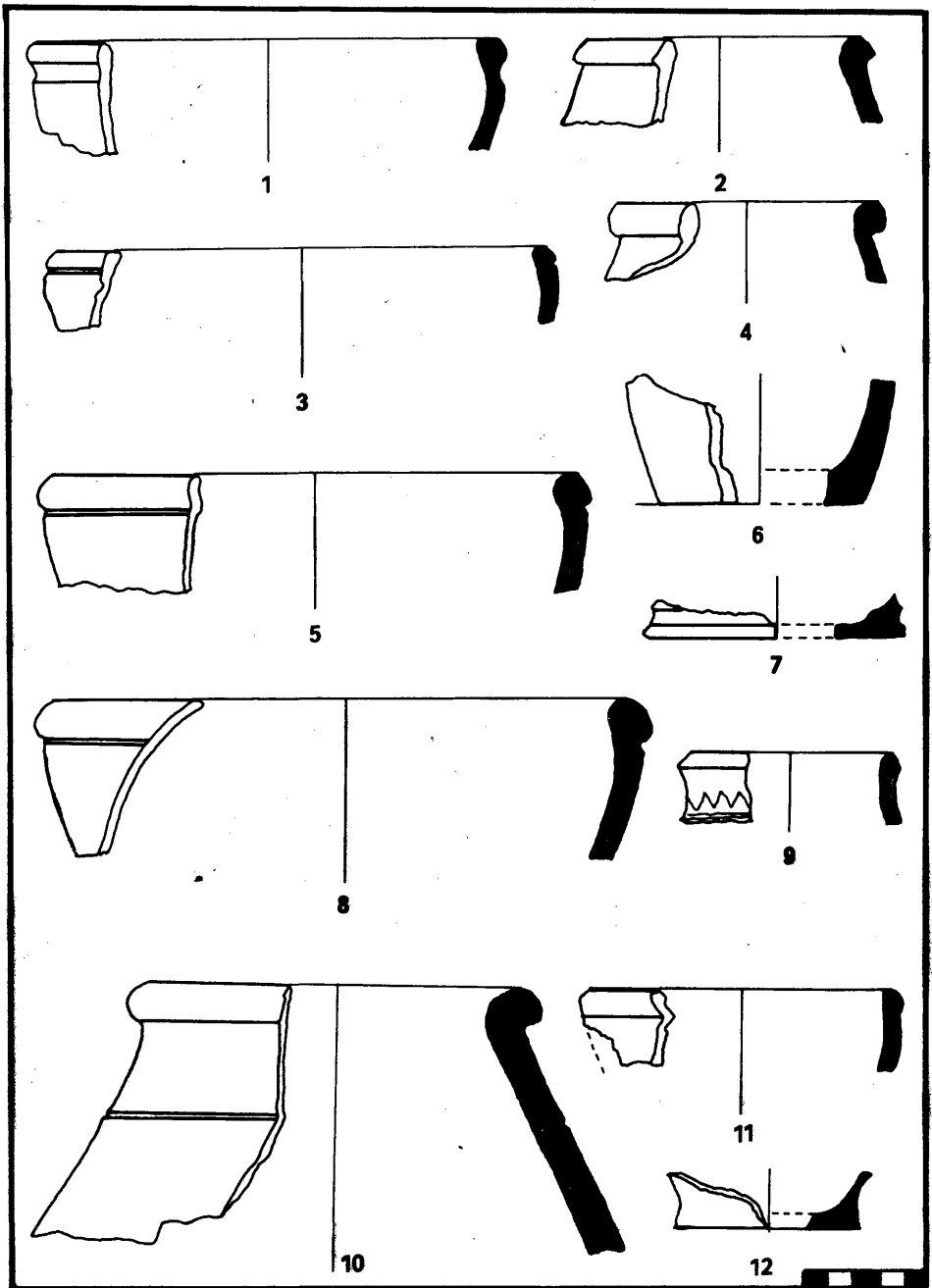
Hombár	12 db	2,69%
Tál	64 db	14,35%
Korsó	3 db	0,67%
Fedő	1 db	0,23%
Hordó alakú edény	1 db	0,23%
Gömbtestű edény	5 db	1,12%
Fazék	10 db	2,24%
Közelebbről meghatározhatatlan	350 db	78,47%

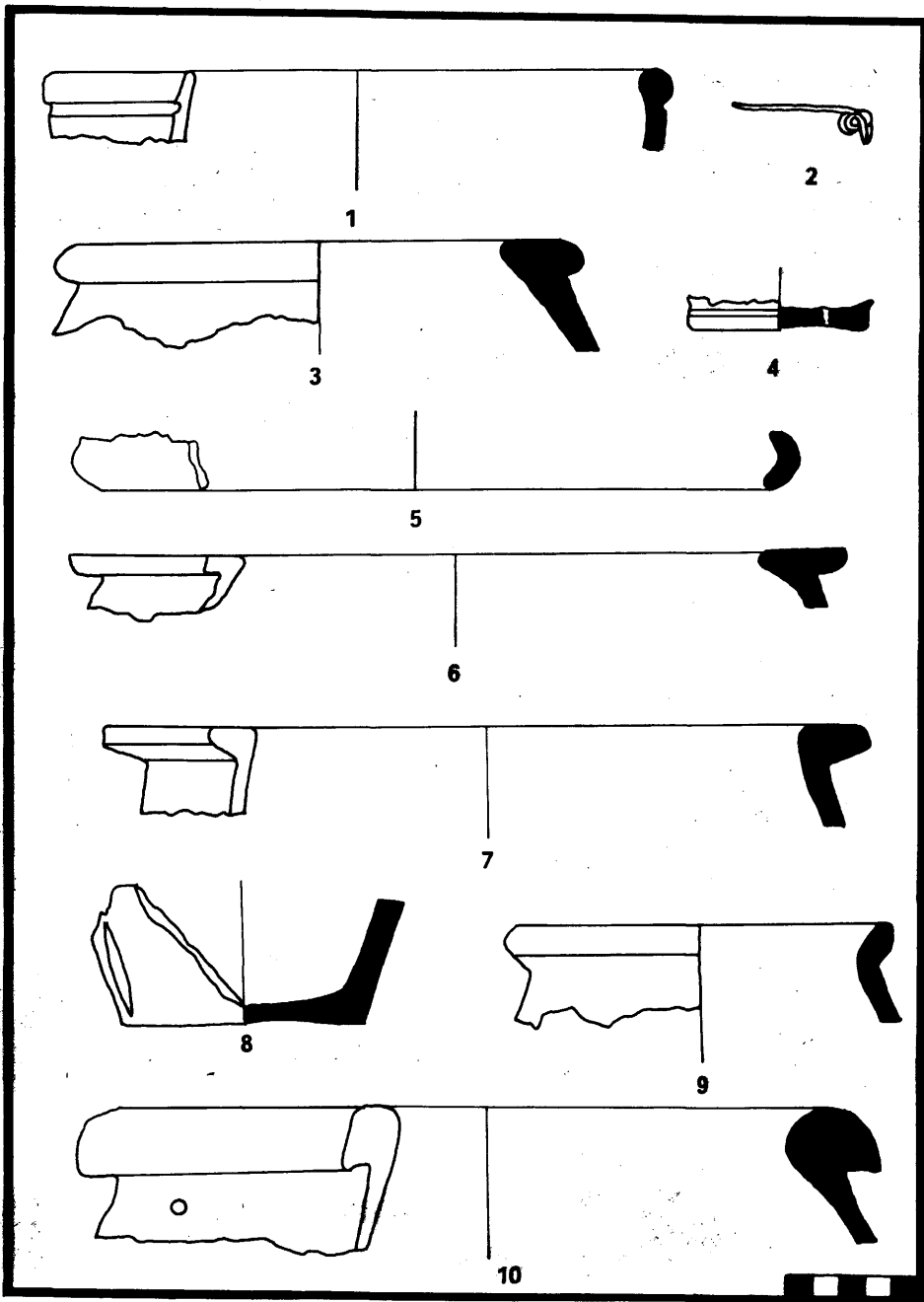
I. t. 1: Az ásatás helyszínrajza. 2: Az 1. sz. házhely

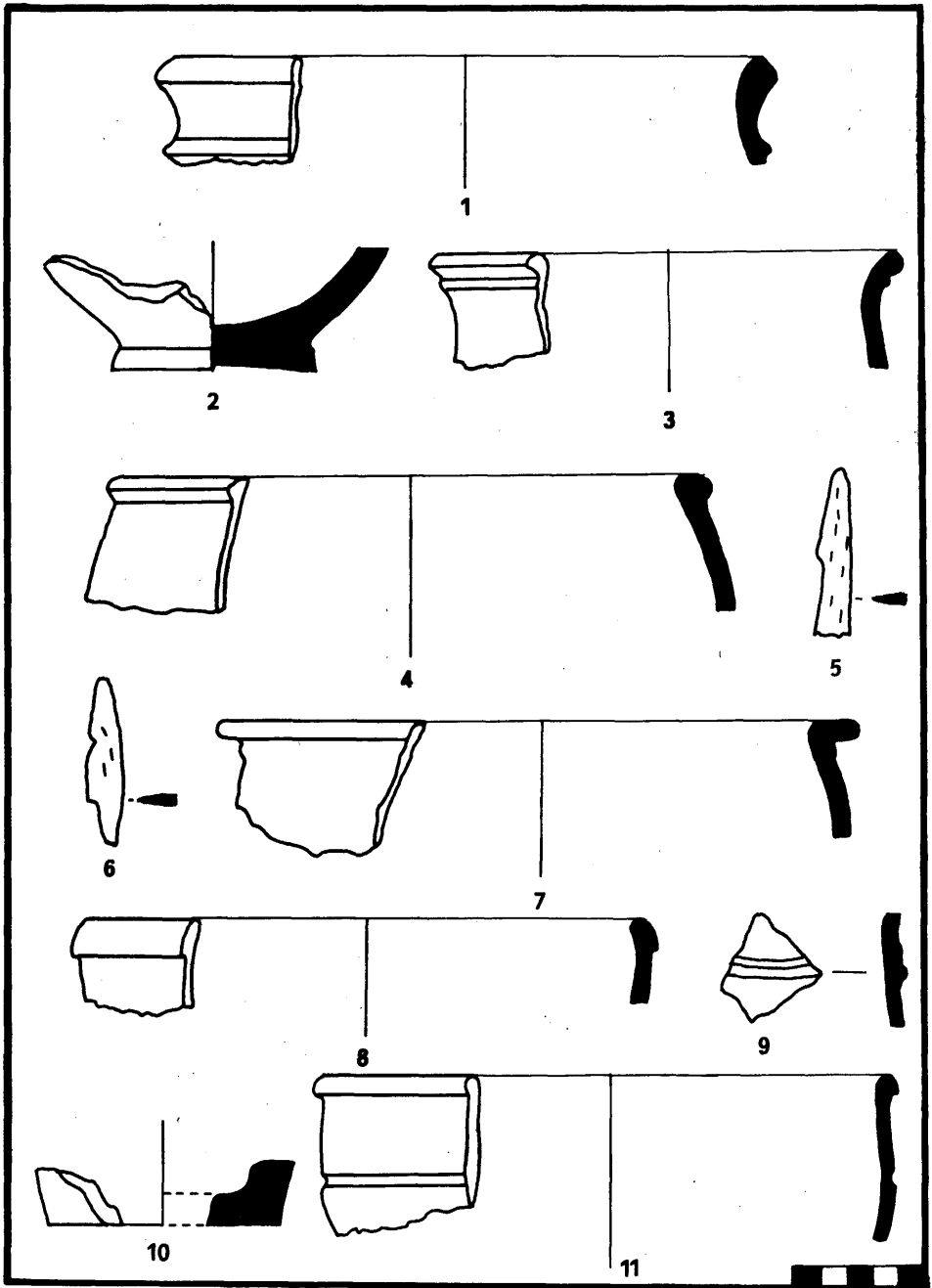
II. t. 1—12: 1. sz. ház

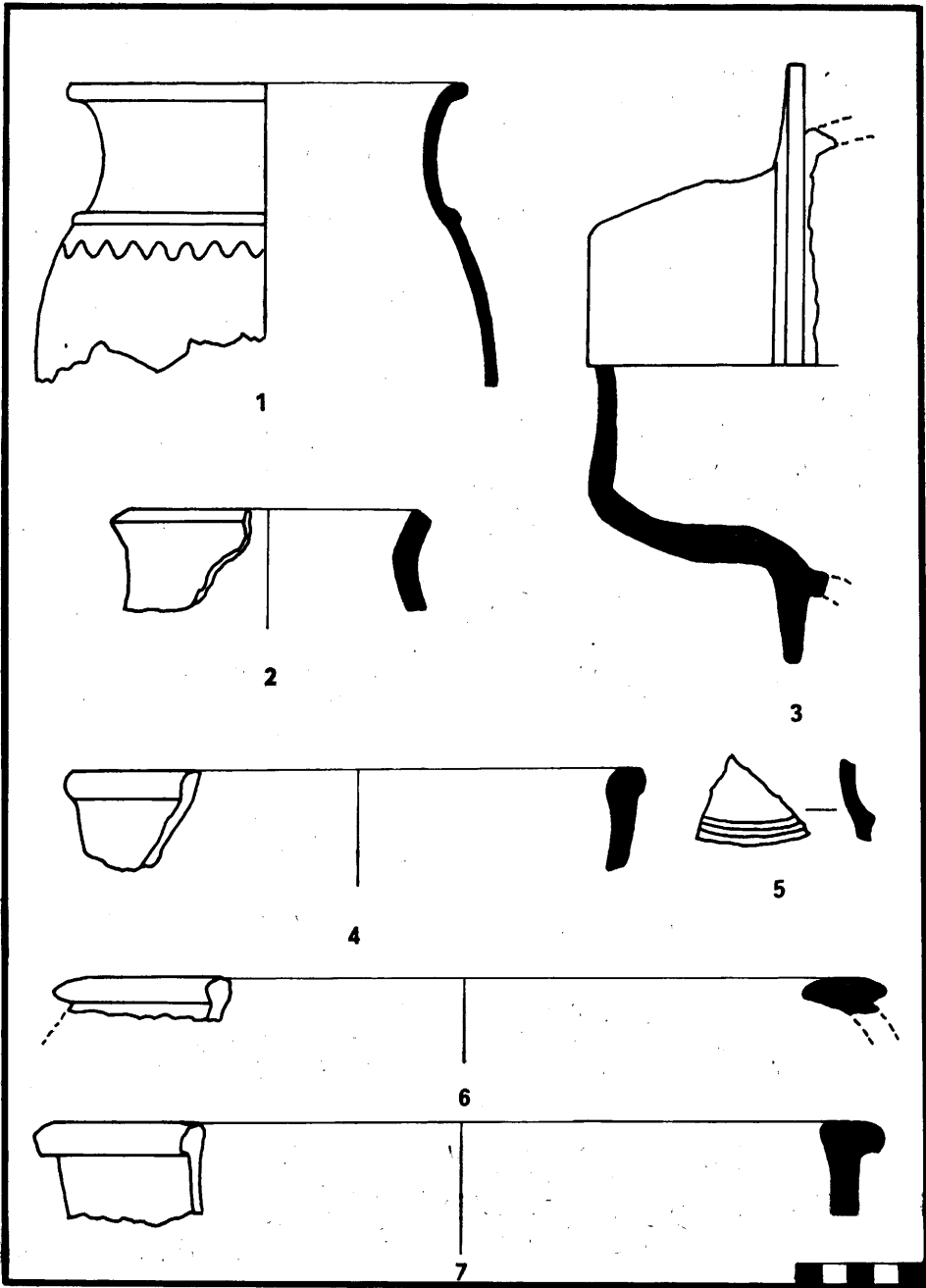
III. t. 1—12: 1. sz. ház

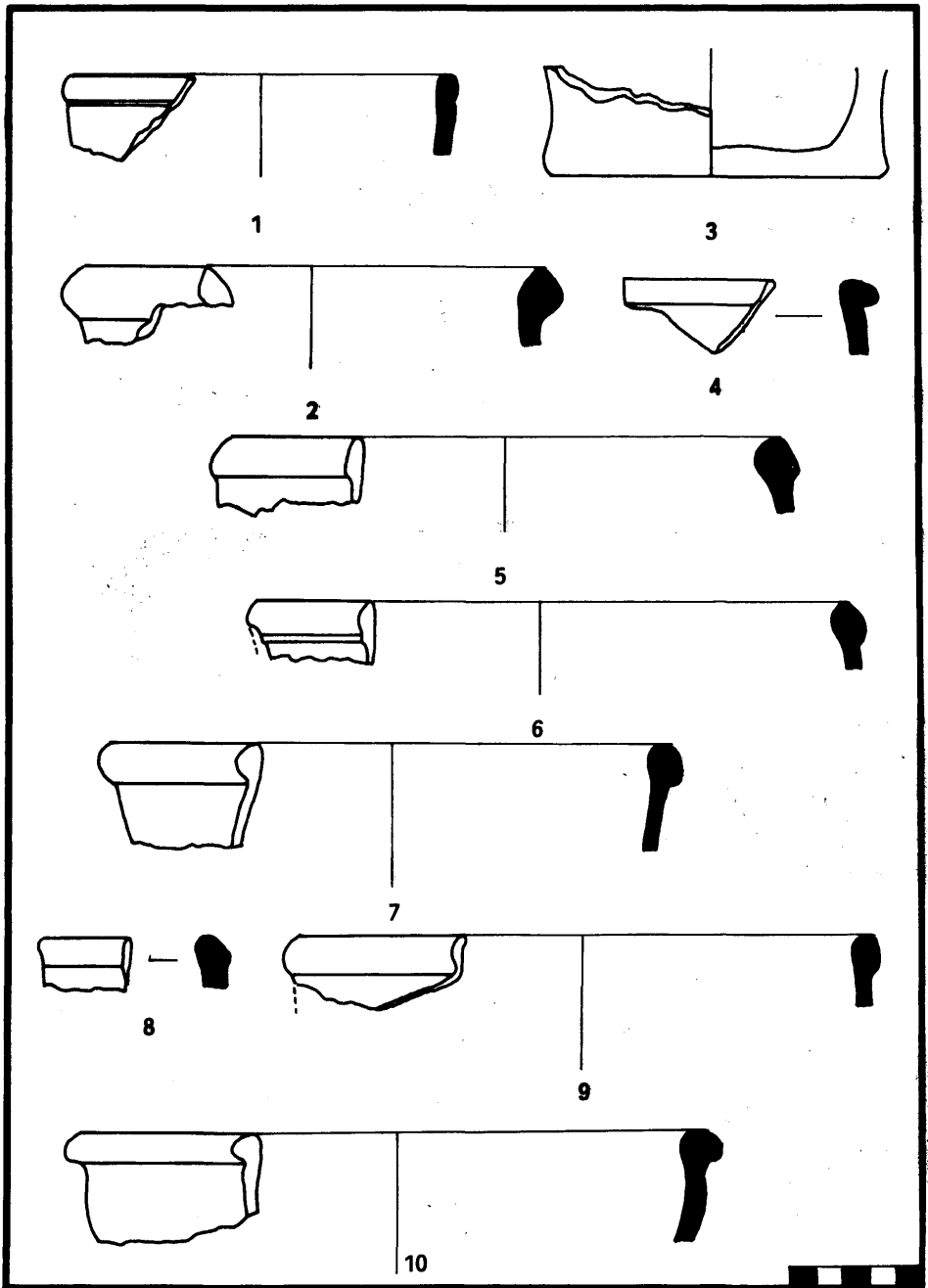
IV. t. 1, 4—5, 8: 2. sz. gödör. 2: 3. sz. gödör. 10: 1. sz. ház. 6—7, 9: 5. sz. gödör

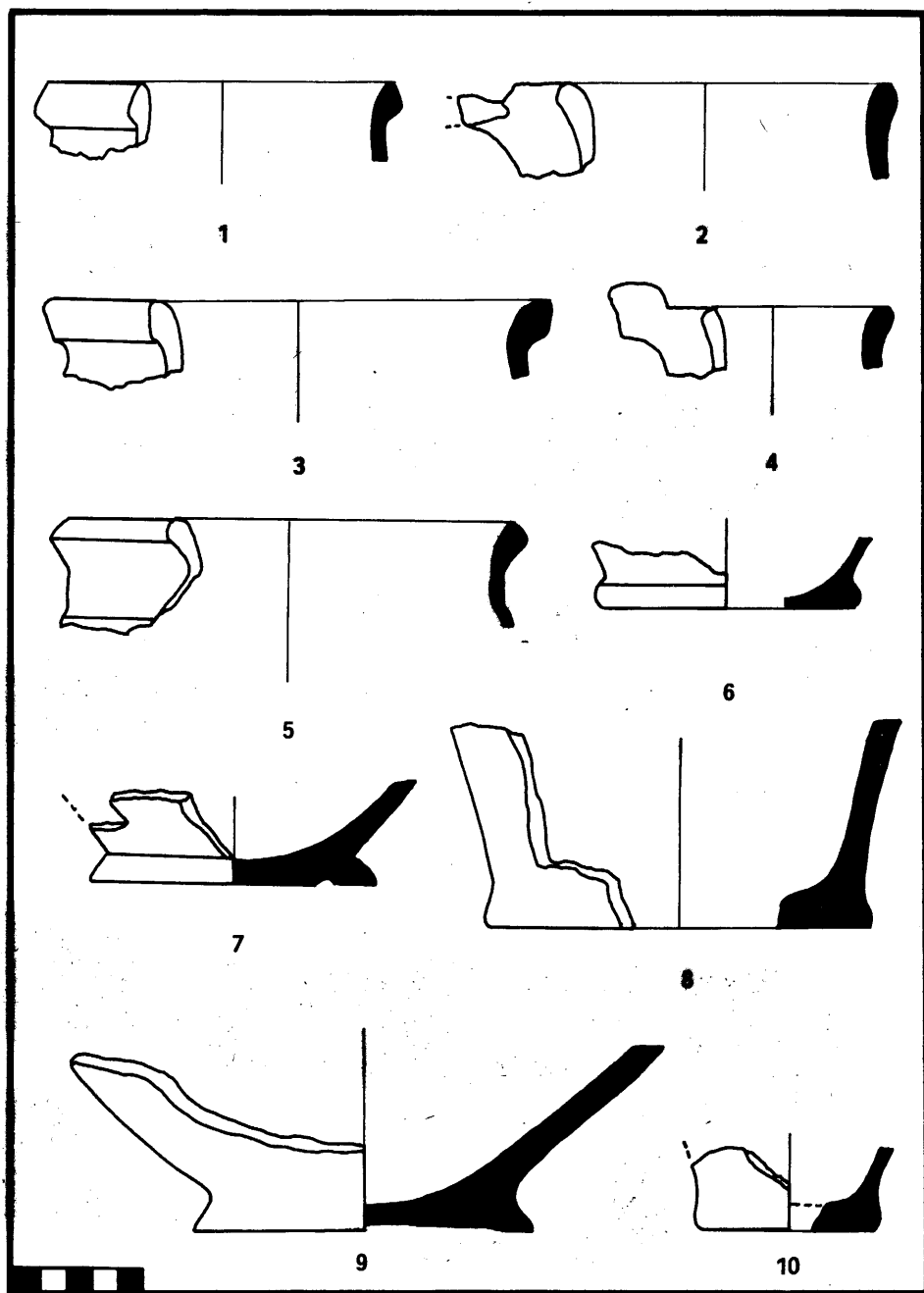
V. t. 1—4, 7: 5. sz. gödör. 5—6, 10: 1. sz. ház 8: 7. sz. gödör. 11: 9. sz. gödör

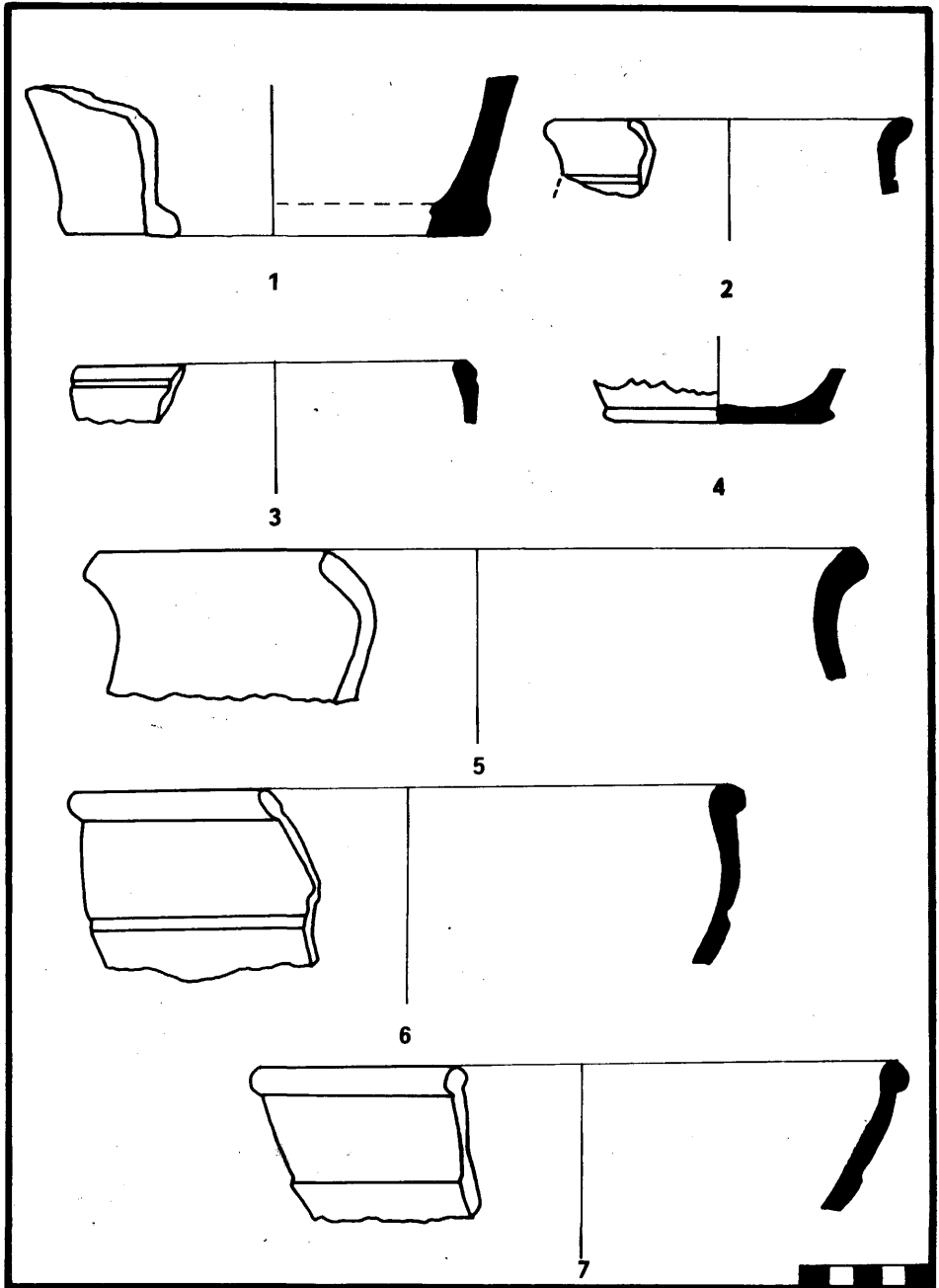
VI. t. 1: 9. sz. gödör. 2—4, 6—7: 10. sz. gödör. 5: 1. sz. ház

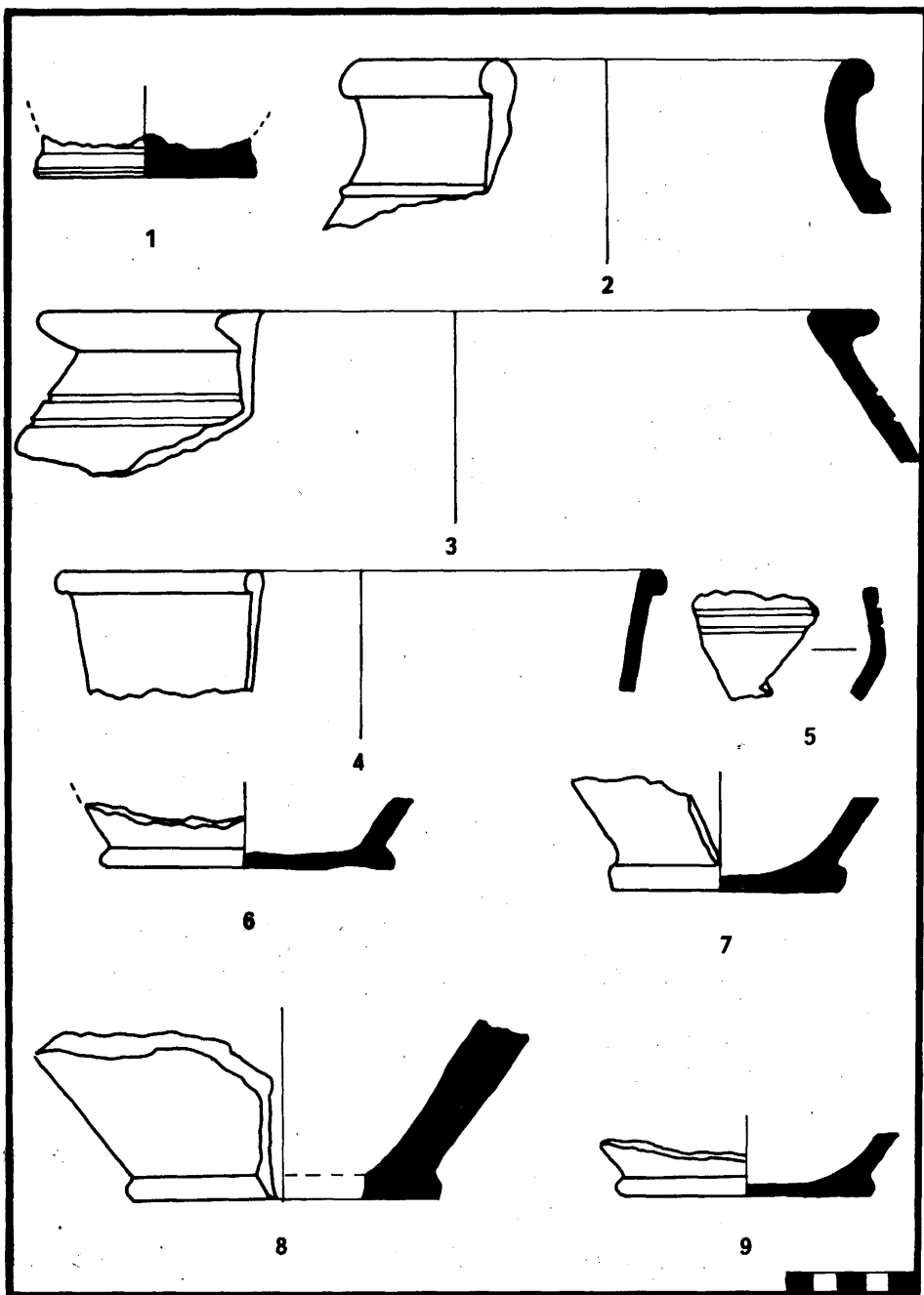
VII. t. 1—2, 5—6, 8: 13. sz. gödör. 4, 7, 9—10: 15. sz. gödör. 3: 14. sz. gödör

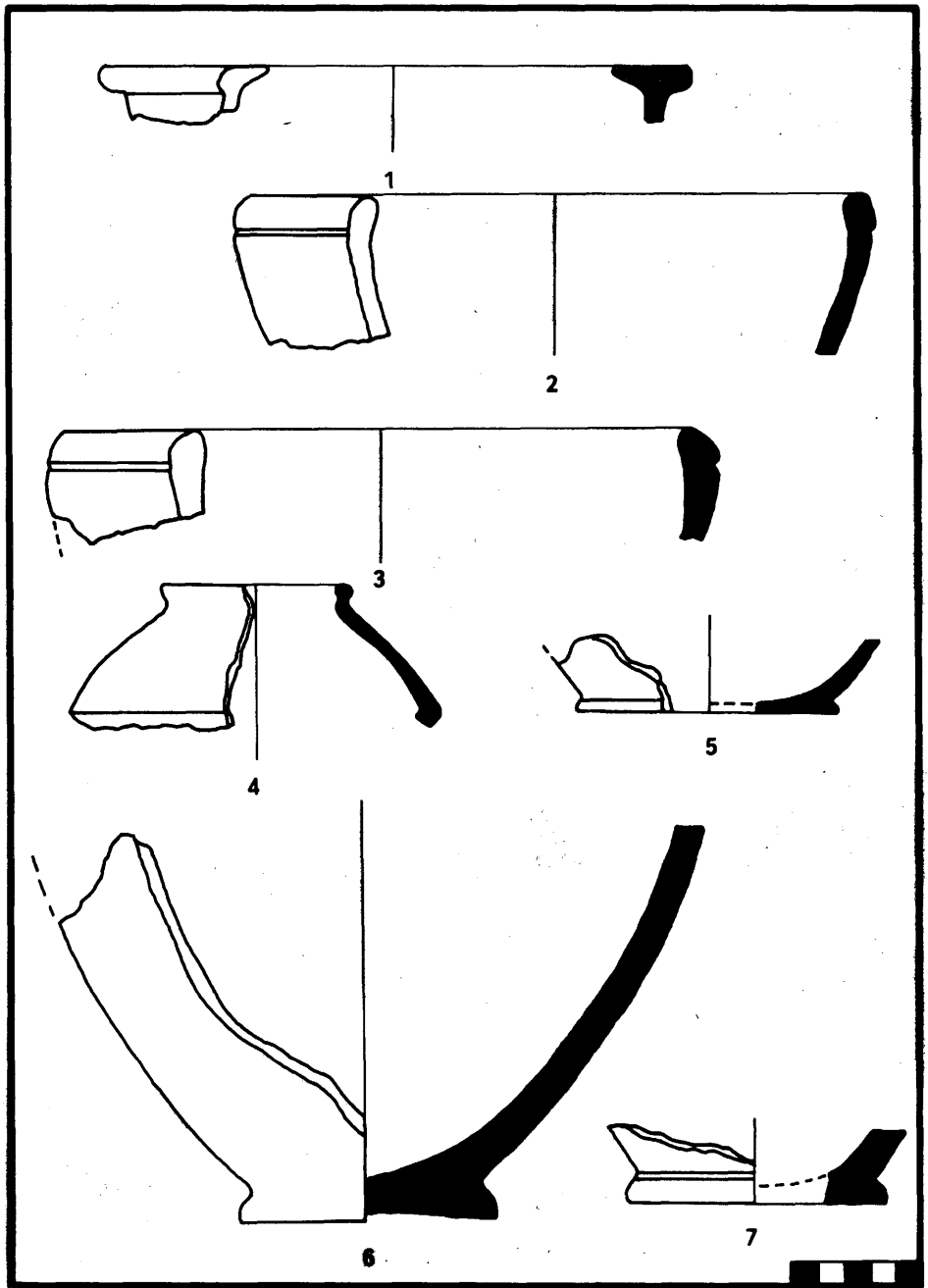
VIII.t. 1—10: 15. sz. gödör

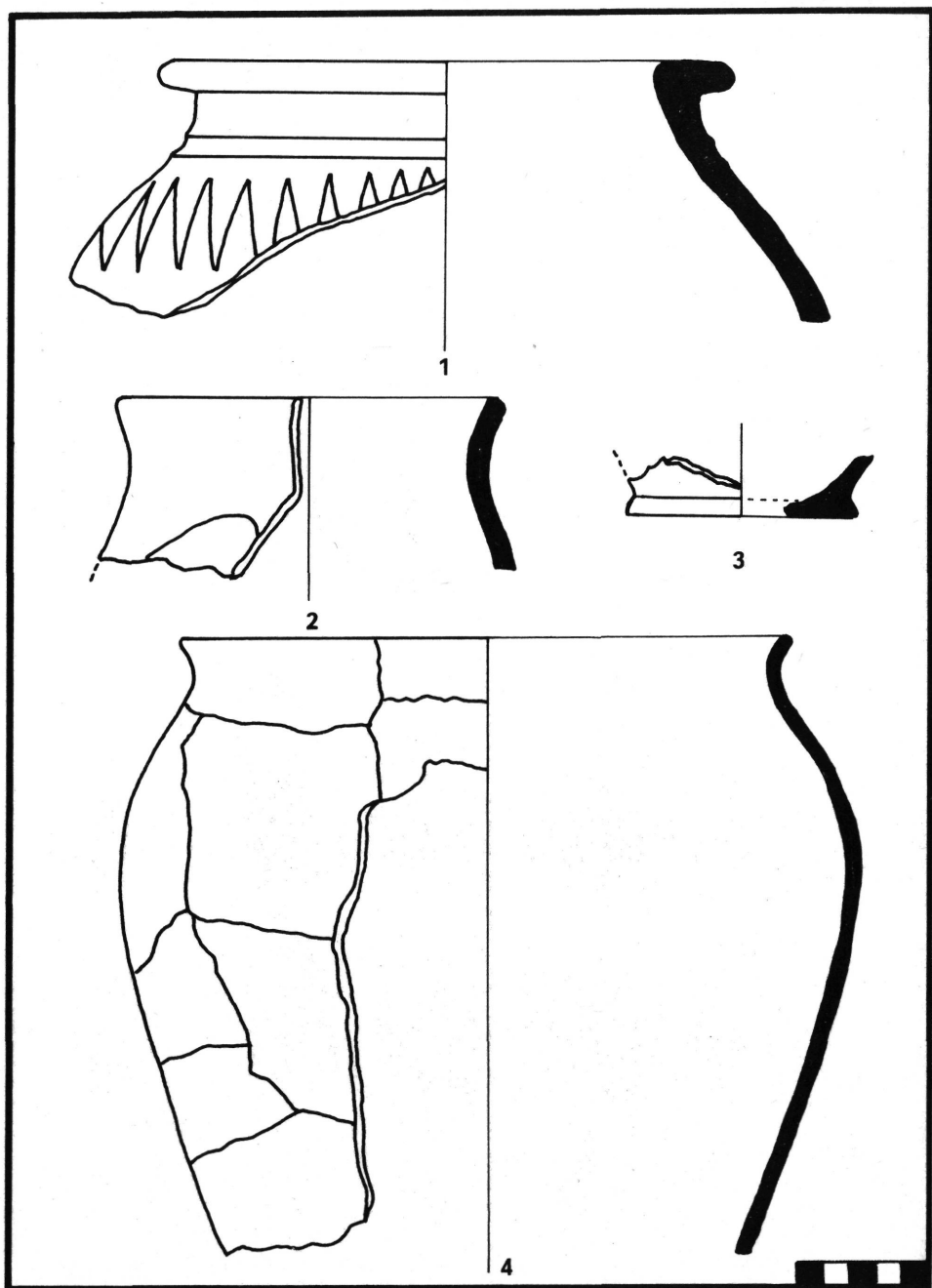
IX. t. 1: 15. sz. gödör. 2—7: szórvány

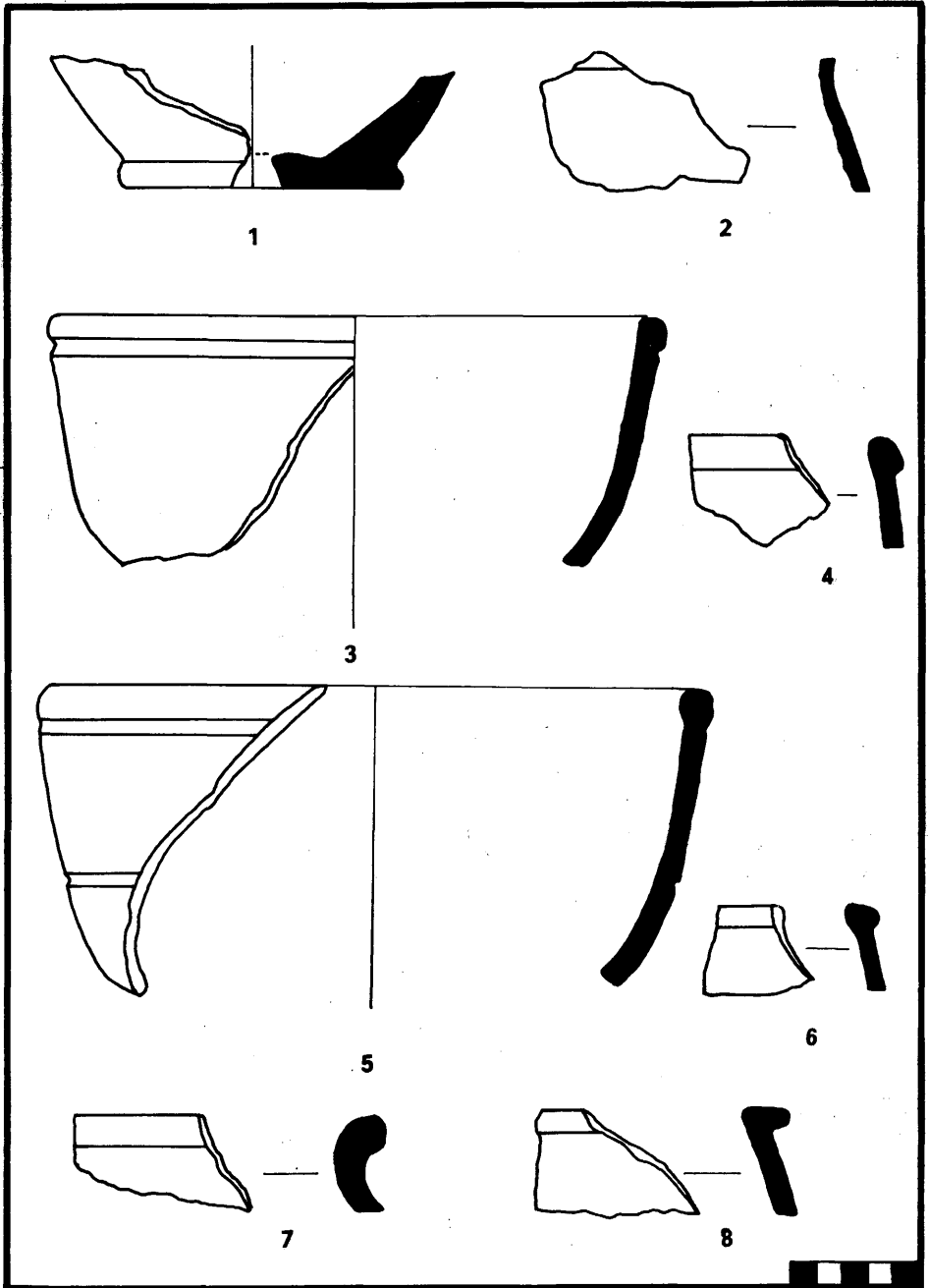
X. t. 1—4, 6—9: szórvány. 5: 13. sz. gödör

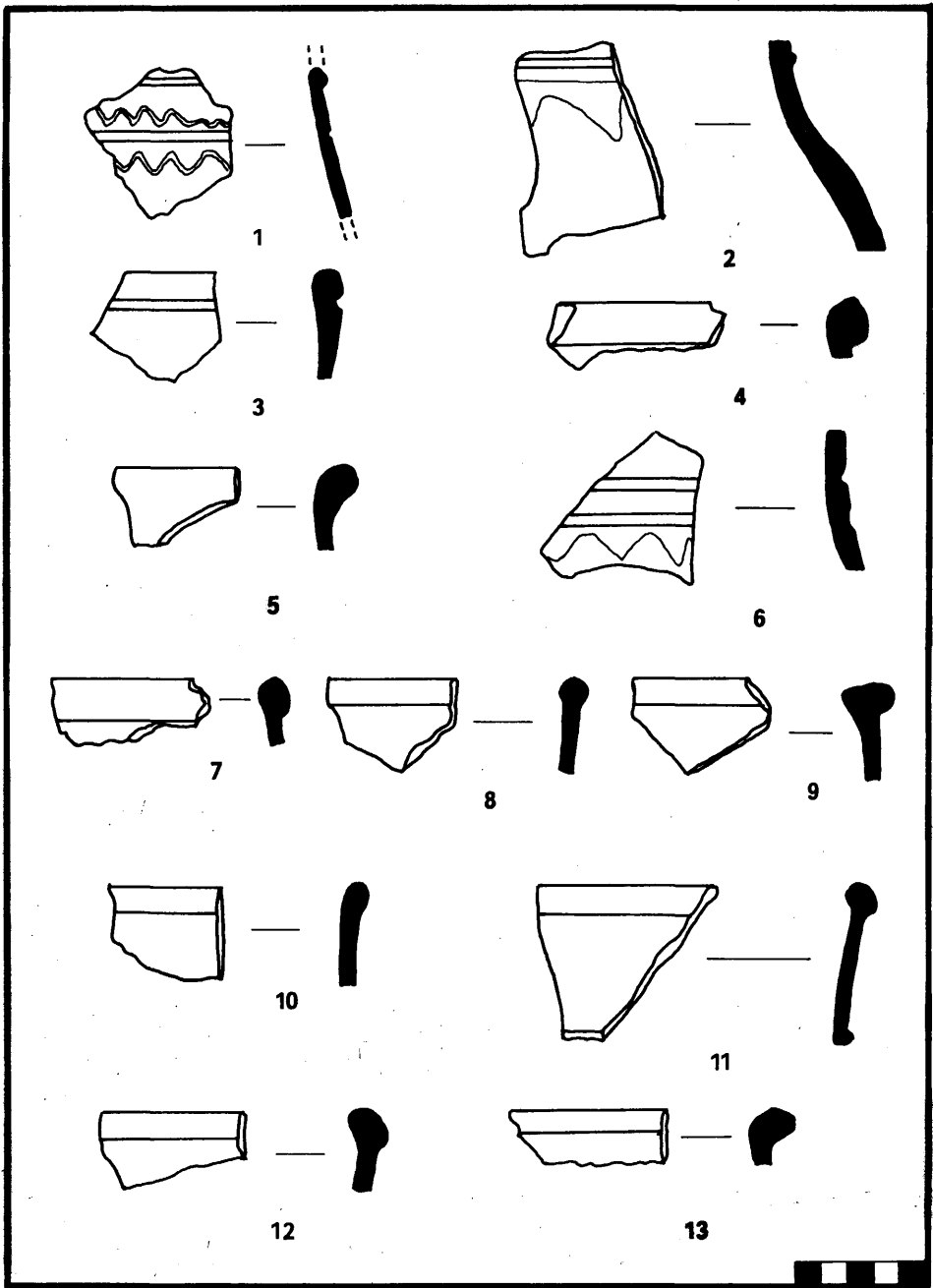
XI. t. 1—7: szórvány

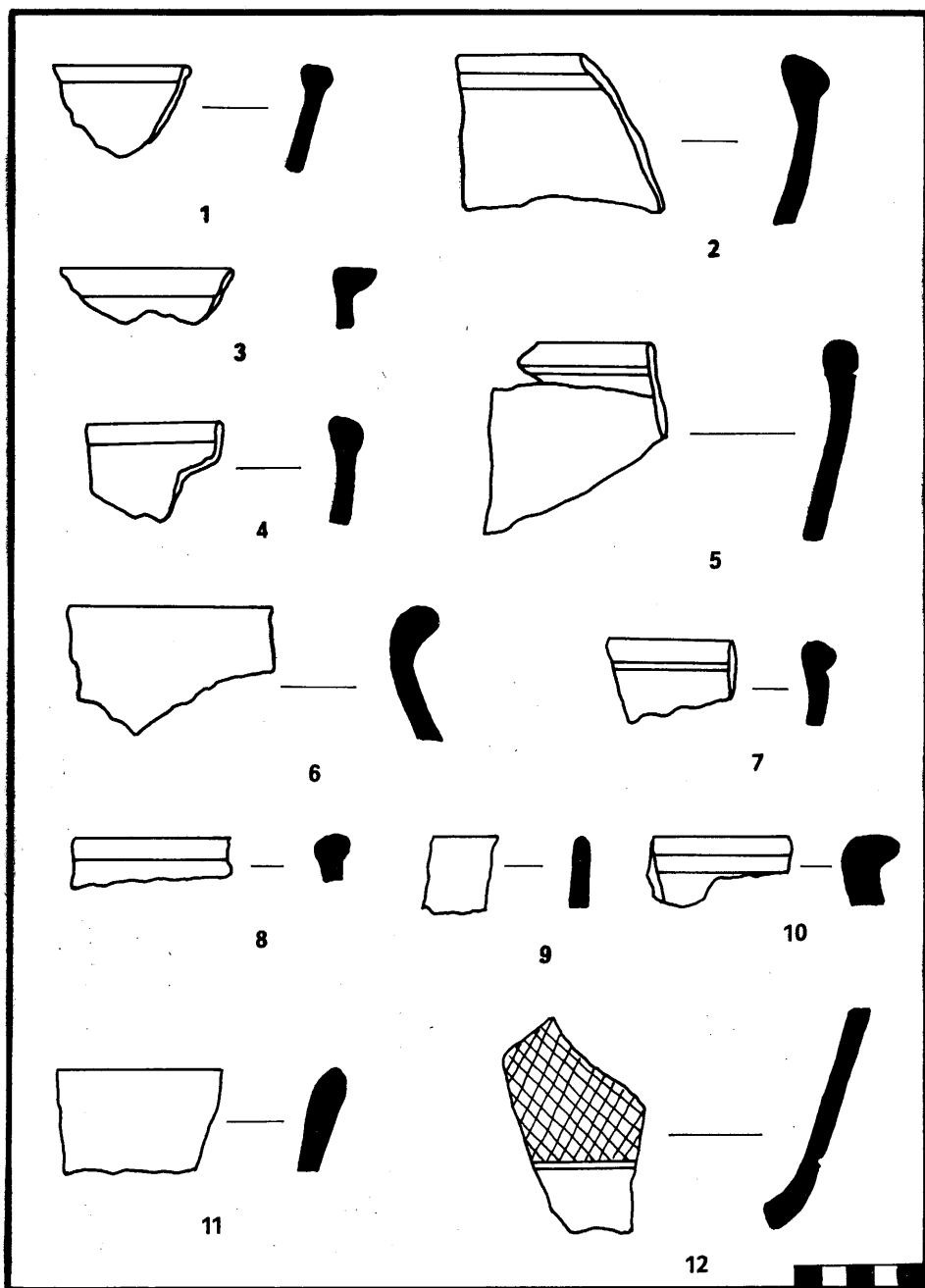
XII. t. 1—3: szórvány. 4: 14. sz. gödör

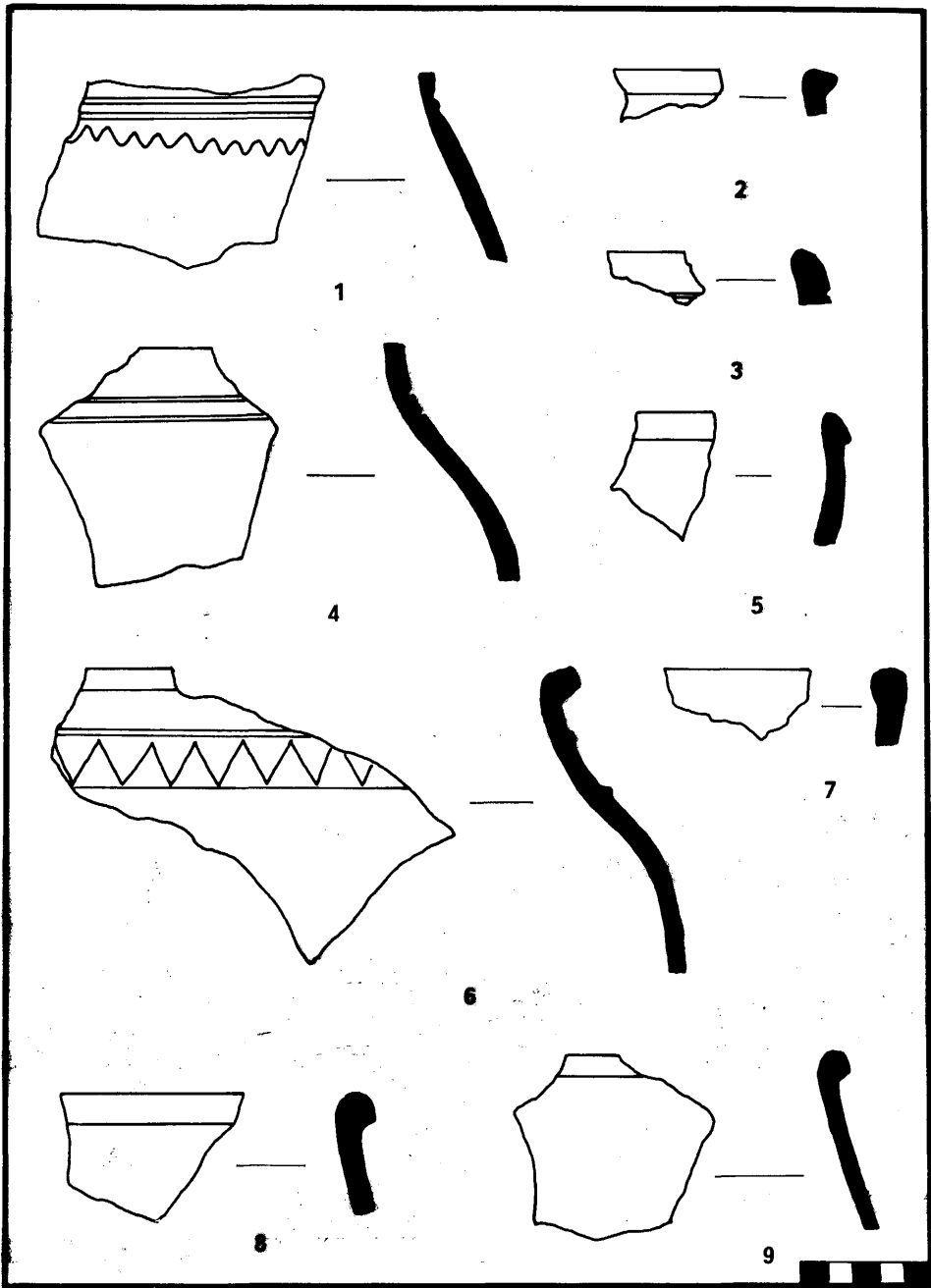
XIII. t. 2: 1. sz. ház. 1, 3, 5, 7: szórvány. 4, 6: 15. sz. gödör. 8: 5. sz. gödör

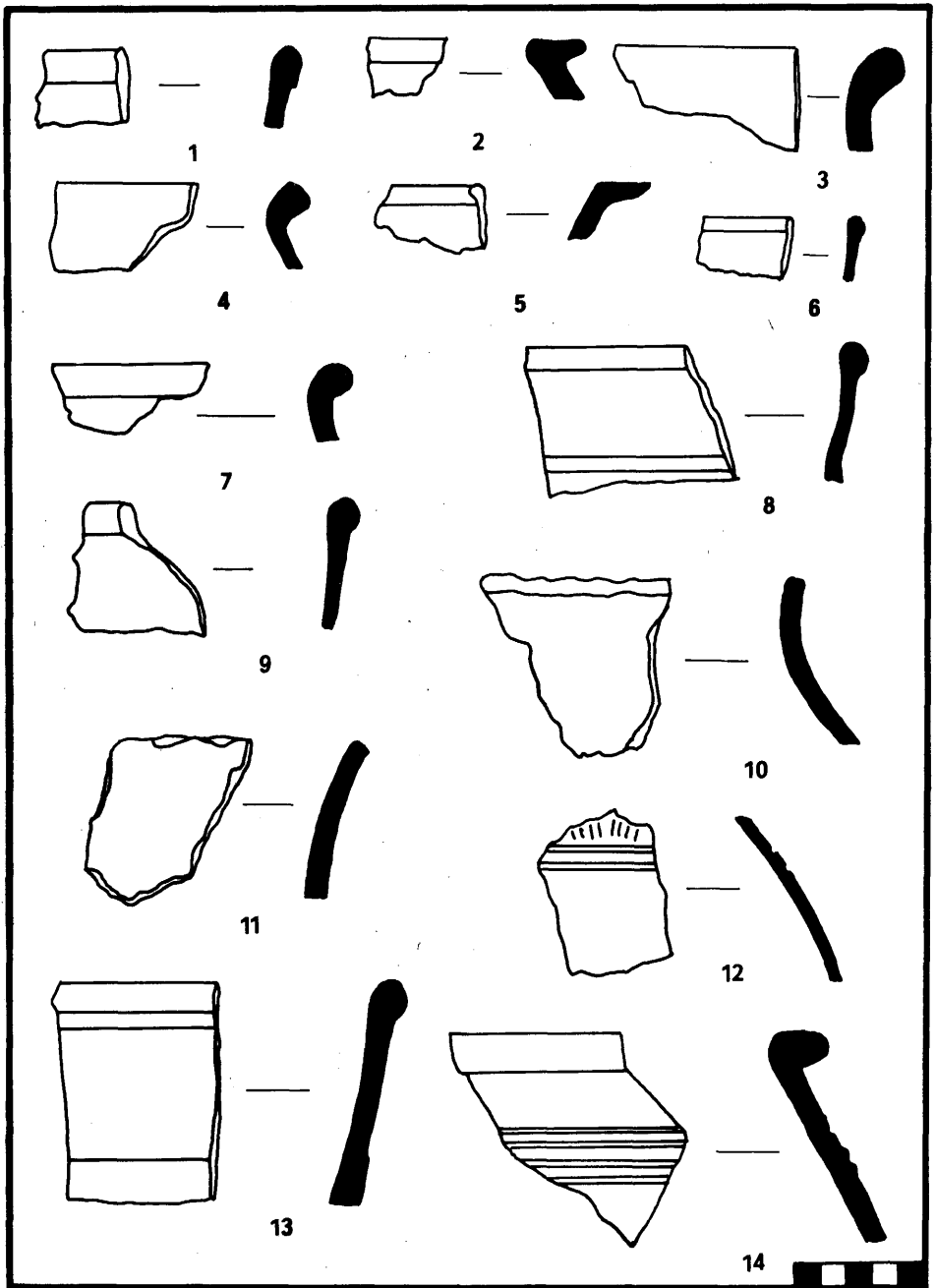
XIV. t. 1: 10. sz. gödör. 2—5, 7, 9, 10: 15. sz. gödör. 6, 8, 11—13: szórvány

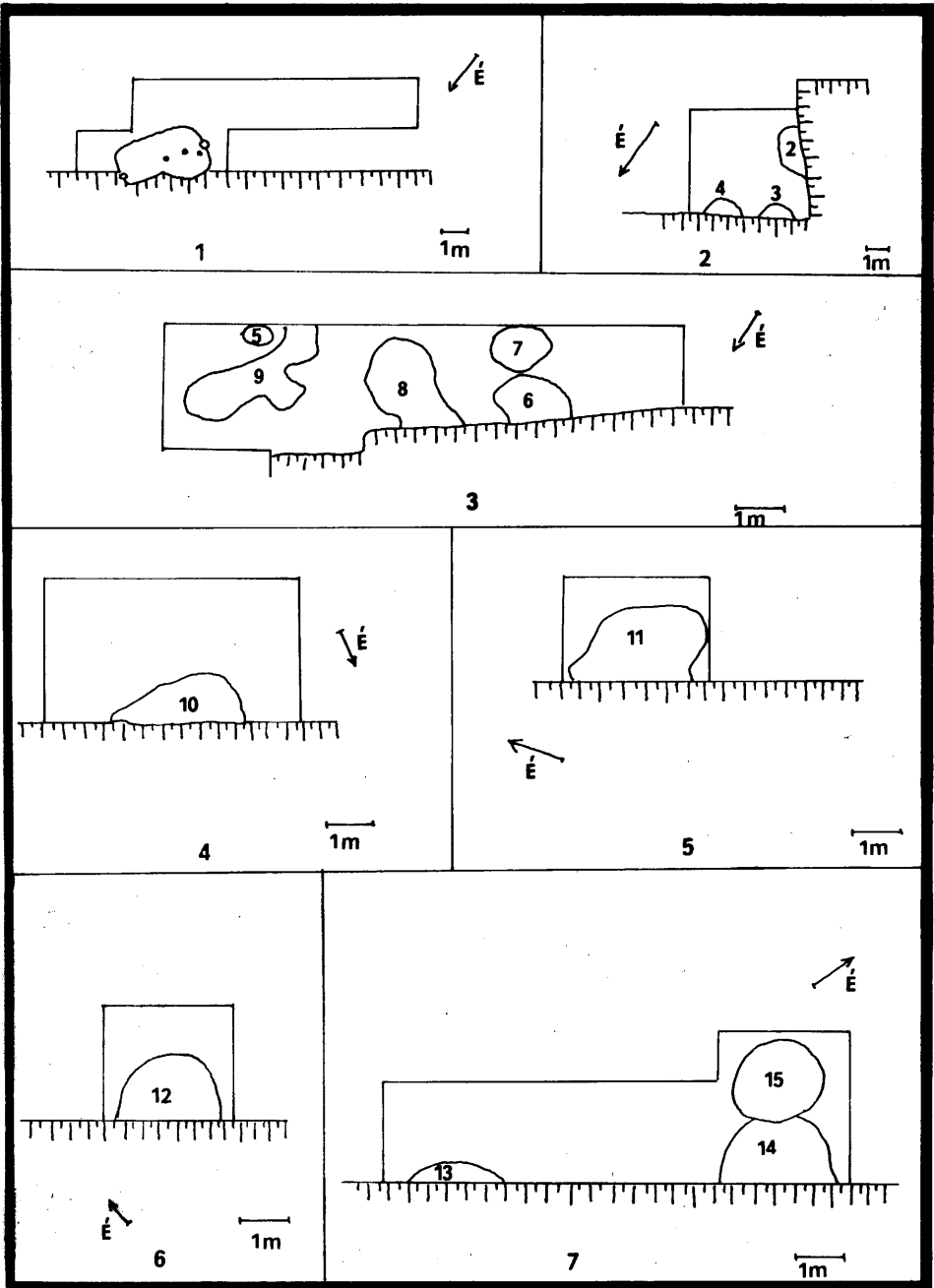
XV. t. 1—12: szórvány

XVI. t. 1—9: szórvány

XVII. t. 1, 9: 2. sz. gödör. 10: 5. sz. gödör. 5: 13. sz. gödör. 4: 15. sz. gödör. 2—3, 6—8, 11—14: szórvány

XVIII. t. 1—7: A szelvények

Hombárok

A hombáredények a szarmata telepek tipikus leletei. Ezeket a jól iszapolt, korongolt, nagyméretű edényeket tárolásra használták. A telepünkön előkerült hombártöredékek a széles szájú, perem alatt közvetlenül öblösödő típust képviselik. Ezen belül vízszintesen kihajló peremű változat a IV. t. 6—7. hombár. Ugyanilyen, de a vállán két horonnyal a X. t. 3. Vállon hornyolt a XVII. t. 14. töredék. Egy másik nyakán horony és besimított zezzugminta van (XII. t. 1.). Megtalálható a kihajló, duzzadt peremű változat (IV. t. 10.), és a meredek nyakú, kónikus testű típus is. (II. t. 10.). Vannak kisméretű hombárok is (IV. t. 3.), melyek közül az egyik plasztikus bordával, besimított hullámvonallal (VI. t. 1.), egy másik bordával díszített (X. t. 2.).

Tálak

A tálak között vannak gyűrűsen megvastagodó és enyhén megvastagodó pereműek. A töredékek alapján többségük a félgömbös típusba tartozik. Számos darab perem alatt hornyolt (II. t. 3., 5., XI. t. 2—3., IV. t. 1., VII. t. 1., IX. t. 3., XIII. t. 3., XIV. t. 3., XV. t. 5., 7.). Szélesebb horony fut körbe a II. t. 1., 2. és a III. t. 9. tál pereme alatt. Vannak vállon hornyolt (V. t. 11., IX. t. 6.) és a perem alatt és a vállon hornyolt darabok is (III. t. 10., XIII. t. 5.). A perem alatt hornyolt tálak főleg Békés megyében jelentkeznek, kisebb számban a Körösöktől északra is megvannak.

Van kónikus testű (X. t. 4.) és félgömbös tálunk is (II. t. 11.) Az utóbbinak egy nagyobb változata a VII. t. 10. tál. Megtalálható az enyhén behúzott, megvastagodó perem (V. t. 8.) és a megvastagodó perem (VII. t. 2., 7., 9.). A III. t. 11. tál bordázott oldalú. Néhány darab a ritka szűk szájú, vállban öblösödő típust képviseli (V. t. 4., XII. t. 8., VI. t. 6., XV., t. 3.). Van kihajló peremű változata is (V. t. 7.). Kónikus, vállán lépcsőzetesen tagolt a IX. t. 7. tál, míg a XI. t. 1. töredék behúzott, vízszintes tetejű perem. A III. t. 5. tál korongolatlan, házi kerámia.

Az alföldi szarmata telepeken a kónikus és a gömbtestű, széles szájú tálak a jellemzőek. Kunszentmártonból ép darabokat ismerünk.² Telepünk feltárt részén azonban éppen a szűkszájú típus van túlsúlyban.

Korsók

A szarmata kori barbarikumban a korsók és a bögrék csak méretben térnek el. Telepünkön a VIII. t. 2., VIII. t. 4., XI. t. 6. töredék származik korsóból. A VIII. t. 4. perem fölé emelkedő típusú korsó, mely jellegzetes a Békés megyei anyagban. Hasonló, ismeretlen lelőhelyű darabokat őriz a Munkácsy Mihály Múzeum³ és számos töredéket gyűjtöttünk a topográfiai terepbejárások során is.

Fedő

A telepen mindössze egyetlen fedőből származó töredéket találtunk (IV. t. 5.) A korongolt, másodlagosan megégett fedő ritka típust képvisel, mivel a fedők általában kézzel formáltak.

Hordó alakú edény

Érdekes darab a hordó alakú edény (VI. t. 3.) Hordó alakú edényt ismerünk többek között Doboz-Óvárról⁴, Hódmezővásárhely—Solt Paléból⁵, Pusztaszentetornyáról,⁶ Sopron-Szt. Mihály-kapu lelőhelyről, Sopron-kat. temető, Szt. Mihály utcából, Somfalváról, Szombathely-gazdasági udvar lelőhelyről, Sopron-II. Rákóczi Ferenc utcából, Tizsasasról, Hódmezővásárhely környékéről, Deszk-Újmajorból,⁷ Szeged-Óthalomról,⁸ Csongrádról, Dunaújvárosból.⁹ A topográfiai terepbejárások eredményei szerint a hordó alakú edények sokkal gyakoribbak a telepeken, mint azt eddig gondoltuk.

Gömbtestű edények

Ebbe a típusba tartozik a II. t. 2., 4., és a VIII. t. 1. edény. Külön típust képvisel a II. t. 9. edény, mely nyakán besimított zezzugvonal van. A gömbtestű edények csak a késő szarmata korban díszítettek. Nagyobb méretű, vállon bordás változat az V. t. 1. töredék. A gömbtestű edények közé tartozik egy éles hastörésű darab is (XI. t. 4.). Hasonlót ismerünk Büdszentmihály—Józsefházáról,¹⁰ Kecskemét-máriavárosi téglagyárból,¹¹ Gyula-téglagyárból,¹² Hódmezővásárhely-Gorzsáról¹³, Csongrád-kenderföldekről.¹⁴ Egy magasabb nyakú változat Szentes-Péterszögön került elő.¹⁵

Fazekak

A fazekak egy része korongolt. (III. t. 12., III. t. 1., IV. t. 9., II. t. 6.). Kézzel formált változatok is vannak (XVII. t. 10—11., XII. t. 4.). Ide tartozik két bekarcolt díszítésű darab is (III. t. 3., III. t. 7.). A IV. t. 8. fazék horpasztott falú, kézi korongolt, kavicsos, csillámos anyagú.

A leletek között egyetlen késő római import edény sem került elő, s nincs gyorskorongos, kavicsos, vékonyfalú töredék sem. Hiányzik a festett kerámia is.

A leletanyagban előforduló edénytípusok, különösen a csillámos, kavicsos, kézi korongolt töredékek alapján a település korát a IV. sz. vége V. sz. közepe közti időszakra, a hun korra tesszük.¹⁶ A jellegzetes hun kori formák hiánya azonban arra utal, hogy inkább a hun kor elején, vagyis a IV. sz. végén létezett településünk. Nem mond ennek ellent az sem, hogy a ház betöltésében talált római érem az i. sz. 130—180 közti időszakból származik. Az erősen kopott dénárt átfúrva, nyakba akasztva viselték, valószínűleg több nemzedéken át.¹⁷

JEGYZET

1. A leletanyag a Munkácsy Mihály Múzeumban. Ltsz. 84. 1.1. — 84. 19. 1.
2. Vaday Andrea—Vörös István: Szarmata település Kunszentmártonban. SZMMÉ 1979—80. I. t. 9., 12.
3. Ltsz. 52. 1091. 1. és 52. 1689. 1.
4. Párducz Mihály: Sarmatenzeit III. CXXX. t. 39.
5. Párducz Mihály: Római kori lelőhely Hódmezővásárhelyen a Solt Paléban. Dolg. XIV. (1938) 101.
6. Mócsy András: Korai római korszak. Orosháza története. (Szerk. Nagy Gyula, Orosháza 1965.) 107. és 3. kép.
7. Párducz Mihály: Deszk-Újmajori szarmata kori temető. FA V. (1945) XII. t. 1—7. és 9. kép. A Párducz Mihály által itt közölt dunántúli darabok kivétel nélkül római hordók. Ezek anyagukban, formájukban és funkciójukban eltérnek a szarmata barbaricum hordóedényeitől.
8. Párducz Mihály: Hun kori szarmata temető Szeged-Óthalomról. MFMÉ 1958—59. 84., 88. és XVIII. t. 3. a-b, XXI. t. 4.
9. Csongrád-Kenderföldek 34. sír. lsd.: Párducz Mihály: Archäologische Beiträge zur Geschichte der Hunnenzeit in Ungarn. AAH XI. (1959) 313. és VIII. t. 9.
Dunaújváros lsd. Mária R. Alföldi, László Barkóczy, Jenő Fitz, Klára Sz. Póczy, Aladár Radnóti, Ágnes Salamon, Károly Sági, János Szilágyi, Eszter B. Vágó: Intercisa II. AH XXXVI. (1957) 67. és 49. t. 118., 118/a, 119.
10. Párducz Mihály: Szarmata kor III. CXL. t. 14.
11. Párducz Mihály: Deszk-újmajori szarmata kori temető. FA V. (1945) XI. t. 15., XII. t. 10.
12. Uo. XII. t. 12.
13. Uo. XII. t. 13., valamint Párducz Mihály: Sarmatenzeit III. XCVIII. t. 2.
14. Párducz Mihály: Archäologische Beiträge zur Geschichte der Hunnenzeit in Ungarn. AAH XI. (1959) VII. t. 4., XVI. t. 2.
15. Párducz Mihály: Sarmatenzeit III. CXXIV. t. 17.
16. H. Vaday Andrea: A bagi lelet. Újabb adat a késő szarmata besimított kerámia kérdéséhez. AÉ 112. (1985) 34. valamint Vaday Andrea: Késő szarmata agyagbográcsok az Alföldön. MFMÉ 1980—81/1. 31.
17. Hasonlóan korai, 1. századi érmet találtak Sándorfalva-Eperjesen egy késő szarmata kori sírban. lsd. Vörös Gabiella: Hun kori szarmata temető Sándorfalva-Eperjesen. MFMÉ 1982—83/1. 160.

RÖVIDÍTÉSEK

AAH	= Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae
AH	= Archaeologia Hungarica
AÉ	= Archaeológiai Értesítő
Dolg.	= Dolgozatok a Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Régiség-tudományi Intézetéből (Szeged)
FA	= Folia Archaeologica
ltsz.	= leltári szám
MFMÉ	= Móra Ferenc Múzeum Évkönyve (Szeged)
Sarmatenzeit III.	= Denkmäler der Sarmatenzeit Ungars III. AH XXX. (1950)
SZMMÉ	= Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv